

Bokanmeldelser

Siv Gøril Brandtzæg og Karin Strand (red.), *Skillingvisene i Norge 1550–1950. Studier i et forsømt kulturarv*. Scandinavian Academic Press, 2021.

Mathias Boström

Skillingstrycken tillhör ett av de mest spännande materialen som kan belysa äldre tiders musikliv. Dessa vanligtvis enkla och billiga vistryck band på olika sätt samman länder (såväl mellan som inom nationer), städer och landsbygd, olika sociala grupper och en skriftlig/visuell och muntlig/aural kultur. Dessutom var skillingtryck ett viktigt medium under en väldigt lång tid: från 1500-talet och in på 1900-talet. Skillingtryckens visor (andliga eller världsliga, av väldigt varierande slag) kunde vara internationella visor på vandring eller författade av kända diktare, likaväl som de kunde vara anonyma eller ha en väldigt lokal inriktning och räckvidd. En del visor, hela eller som fragment, har levt vidare in i vår tid, ibland med hjälp av nyare medieformat som fonogram, radio och Internet.

Skillingstrycken har under lång tid varit ett kulturarv utan särskilt hög status, men under de senaste decennierna har det märkts ett ökande forskningsintresse för skillingtryck och dess olika internationella motsvarigheter. Det är därför mycket glädjande att ett stort steg framåt i forskningen kring skillingtryckens historia i Norge har tagits i och med publiceringen av antologin *Skillingvisene i Norge 1550–1950* (även fritt tillgänglig on-line). Den omfattande antologin (drygt 670 sidor!) är resultatet av ett forskningsprojekt vid NTNU, som även resulterat i en syskonbok som undersöker

spåren av skillingtrycksvisorna i modernare sånglyrik: *Arven fra skillingsvisene: Fra en sal på hospitalet til en sofa fra IKEA.*

Forskningsprojektet hänger också samman med digitaliseringen av skillingtryck i norska arkiv och bibliotek – flera av antologins bidrag behandlar även mer specifikt minnesinstitutionernas samlingar av skillingtryck och deras hantering av materialet.

Som bokens titel antyder är det huvudsakligen norska och norsk-danska skillingtryck som står i fokus här. Unionen med Sverige resulterade intressant nog inte i en gemensam bokmarknad på samma sätt som den tidigare relationen till Danmark medförde, samtidigt som norsk-svenska kontakter (exempelvis i samband med järnvägsbygge) kunde avspegla sig i språket i visor som dök upp i skillingtryck – två insikter från bidrag i antologin. Ett tydligt undantag från det norska fokuset i antologin är ett bidrag som behandlar ett svenskt skillingtryck från 1600-talet. Den artikeln är skriven av Karin Strand, chef för Svenskt visarkiv i Stockholm, som varit knuten till forskningsprojektet som professor II och även är en av bokens redaktörer.

Antologin är indelad i två avdelningar: ”Skillingsvisenes tekter” respektive ”Skillingsvisenes kontekster”. Bokens författare har skiftande vetenskapliga bakgrunder, men det finns tyngdpunkter i språk- och litteraturvetenskap samt (idé)historia. Bidragen är genomgående intressanta och belyser på olika sätt hur skillingtrycken och dess innehåll kan användas för en stor mängd varierande undersökningar: exempelvis enskilda visor och visgenrer i skillingtryck, behandlingen av naturkatastrofer och kometer, brottslingar och de kulturellt andra, samt de olika aktörerna som var inblandade i skillingtryckens produktion, distribution och konsumtion.

Som musikforskare saknar jag emellertid bidrag som närmare hade behandlat de mer musikaliska aspekterna av visorna i skillingtrycken. I sin artikel om visan om ”riddar Brynning” undersöker exempelvis Anne Sigrid Refsum ifall de bevarade melodivarianterna avspeglar repetitioner av delar av vistexten. Läsarna får dock inte ta del av notexempel, vilket hade varit välkommet för förståelsen av inte bara den specifika detaljen utan också beträffande den undersökta visans spridning och popularitet. Anledningen till att musikforskare varit sällsynta i forskningsprojektet som resulterat i antologin är okänt för mig, men det finns moderna musikvetenskapliga

undersökningar av skillingtrycksvisor som hade kunnat fungera som inspiration, exempelvis av Margareta Jersild och Märta Ramsten i Sverige. Forskningsprojektets ledare Siv Gøril Brandtzæg diskuterar dock förtjänstfullt olika musikaliska aspekter kring skillingtrycksvisorna i sin inledning till antologin.

Med *Skillingvisene i Norge 1550–1950* har forskningsfronten kring skillingtryck flyttats framåt rejält inom flera områden och boken kan varmt rekommenderas. Nu finns källmaterialet lättillgängligt digitalt och en bra kunskapsgrund att bygga vidare på – det är bara att fortsätta utforska de fascinerande skillingtrycken, deras innehåll och användning!

En bra webbadress för att hitta digitaliserade norska skillingtryck är: <https://www.ntnu.no/ub/bibliotek/gunnerus/samlinger>